EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2021 10 27
COM(2021) 652 final

# KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

## dėl 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/633 dėl įmonių vienų kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje perkėlimo į nacionalinę teisę ir įgyvendinimo padėties

# Turinys


1. Įvadas ..... 3
   1.1. Direktyvos aiškinamoji informacija ir tikslai ..... 3
   1.2. Šios ataskaitos tikslas ir taikymo sritis ..... 3
   1.3. Perkėlimo į nacionalinę teisę procesas ..... 4
2. Bendra apžvalga ..... 4
3. Konkretūs analizės aspektai ..... 5
   3.1. Taikymo sritis ir pagrindinės apibrėžtys (1 ir 2 straipsniai) ..... 5
      **3.1.1. Grandinėje dalyvaujantys veiklos vykdytojai ir tiekimo santykiai** ..... 5
      **3.1.2. Taikymo sritis ir įmonės dydis** ..... 6
      **3.1.3. Teritorinė taikymo sritis** ..... 6
   3.2. Nesąžiningos prekybos praktikos draudimas (3 straipsnis) ..... 7
   3.3. Vykdymo užtikrinimo mechanizmai (4-8 straipsniai) ..... 9
      **3.3.1. Vykdymo užtikrinimo institucijų paskyrimas (4 straipsnis)** ..... 9
      **3.3.2. Skundai ir konfidencialumas (5 straipsnis)** ..... 10
      **3.3.3. Paskirtųjų institucijų įgaliojimai (6 straipsnis)** ..... 10
      **3.3.4. Vykdymo užtikrinimo priemonės ir sankcijos (6 straipsnis)** ..... 11
      **3.3.5. Administracinis, teisminis vykdymas ir alternatyvus ginčų sprendimas** ..... 12
4. Išvados ..... 13

**Valstybių narių santrumpos**:

| | |
|---|---|
| Belgija | BE |
| Bulgarija | BG |
| Čekija | CZ |
| Danija | DK |
| Vokietija | DE |
| Estija | EE |
| Airija | IE |
| Graikija | EL |
| Ispanija | ES |
| Prancūzija | FR |
| Kroatija | HR |
| Italija | IT |
| Kipras | CY |
| Latvija | LV |
| Lietuva | LT |
| Liuksemburgas | LU |
| Vengrija | HU |
| Malta | MT |
| Nyderlandai | NL |
| Austrija | AT |
| Lenkija | PL |
| Portugalija | PT |
| Rumunija | RO |
| Slovėnija | SI |
| Slovakija | SK |
| Suomija | FI |
| Švedija | SE |

# 1. ĮVADAS

## 1.1. Direktyvos aiškinamoji informacija ir tikslai

Po ilgų derybų[1] 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą (ES) 2019/633 dėl įmonių vienų kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje (toliau – Direktyva). Direktyva buvo priimta pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnį siekiant uždrausti nesąžiningos prekybos praktiką, daugiausia susijusią su dideliais tiekėjų ir pirkėjų derybinės galios skirtumais, kuriais labai nukrypstama nuo tinkamo verslo elgesio[2].

Direktyvoje atsižvelgiama į neigiamą nesąžiningos prekybos praktikos poveikį ūkininkams kaip tiesiogiai nuo šios praktikos nukentėjusiems asmenims ir netiesiogiai nuo šios praktikos pakopinio poveikio nukentėjusiems asmenims, kai ji pasireiškia tolesniuose grandinės etapuose[3]. Nors dauguma valstybių narių priėmė nacionalinės teisės aktus arba skatino įvairių formų privačiojo sektoriaus taisykles gerokai anksčiau nei buvo priimta Direktyva, šios teisinės sistemos susiskaidymas parodė, kad taisyklių priėmimas ES lygmeniu gali būti naudingas[4].

Direktyva privaloma visoms 27 valstybėms narėms. Joje numatytas minimalus suderinimo lygis nustatant draudžiamos nesąžiningos prekybos praktikos tarp pirkėjų ir tiekėjų žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinėje sąrašą. Joje taip pat nustatomos būtiniausios taisyklės dėl jos taikymo srities ir pagrindinių apibrėžčių, taip pat dėl tų draudimų vykdymo užtikrinimo ir skirtingų valstybių narių vykdymo užtikrinimo institucijų veiksmų koordinavimo. Valstybės narės gali priimti arba toliau taikyti nacionalines taisykles, kurios yra platesnės nei Direktyvoje išvardyta nesąžiningos prekybos praktika, jei tokios nacionalinės taisyklės yra suderinamos su vidaus rinkos veikimo taisyklėmis.

## 1.2. Šios ataskaitos tikslas ir taikymo sritis

Šios Direktyvos 13 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės iki 2021 m. gegužės 1 d. priima ir paskelbia įstatymus ir kitus teisės aktus, būtinus, kad būtų laikomasi šios Direktyvos. Jos

[1] Žr. Veiksmingesnės maisto produktų tiekimo grandinės aukšto lygio forumą (2011 m.), kuriam vadovavo Europos Komisija ir kuriame buvo patvirtinti vertikaliųjų santykių maisto tiekimo grandinėje gerosios praktikos principai, dėl kurių susitarė daugumai maisto tiekimo grandinės veiklos vykdytojų atstovaujančios organizacijos. Todėl 2013 m. pradėta įgyvendinti tiekimo grandinės iniciatyva. Keletas pastarojo meto intervencijų yra šios: Europos Parlamento – 2016 m. birželio 7 d. rezoliucija dėl nesąžiningos prekybos praktikos maisto tiekimo grandinėje; Tarybos – 2016 m. gruodžio 12 d. išvados dėl ūkininkų padėties stiprinimo maisto tiekimo grandinėje ir kovos su nesąžininga prekybos praktika; Komisijos – 2009 m. spalio 28 d. Komisijos komunikatas dėl veiksmingesnės Europos maisto produktų tiekimo grandinės; 2014 m. liepos 15 d. Komisijos komunikatas dėl kovos su nesąžiningos prekybos praktika įmonių tarpusavio maisto produktų tiekimo grandinėje ir 2016 m. sausio 29 d. Komisijos ataskaita dėl nesąžiningos įmonių tarpusavio prekybos praktikos maisto tiekimo grandinėje.

[2] Pasiūlymas dėl direktyvos dėl įmonių vienų kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos maisto tiekimo grandinėje, Briuselis, 2018 4 12, COM(2018) 173 *final*, 2018/0082 (COD), 2 dalis.

[3] Žr. Direktyvos 7 konstatuojamąją dalį.

[4] Žr. Direktyvos 8 konstatuojamąją dalį. Taip pat žr. Cafaggi, F. ir Iamiceli, „Unfair trading practices in the business-to-business retail supply chain“ (liet. Nesąžiningos prekybos praktika įmonių tarpusavio mažmeninės prekybos grandinėje) (JRC112654).

nedelsdamos apie priemones praneša Komisijai ir jas pradeda taikyti ne vėliau kaip 2021 m. lapkričio 1 d.

Šioje ataskaitoje apžvelgiama padėtis, susijusi su Direktyvos perkėlimu į 27 valstybių narių nacionalinę teisę (12 straipsnio 4 dalis), ir atsižvelgiama į visus pranešimus, kuriuos Komisija gavo iki 2021 m. liepos 31 d. Tačiau ataskaitoje nenumatytas perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių vertinimas.

### 1.3. Perkėlimo į nacionalinę teisę procesas

Per dvejus metus nuo Direktyvos priėmimo 2019 m. balandžio mėn. iki jos perkėlimo į nacionalinę teisę termino pabaigos 2021 m. gegužės mėn. Komisija labai prisidėjo prie perkėlimo į valstybių narių nacionalinę teisę procesų. Komisija surengė keturis specialius susitikimus, kuriuose aptarė valstybių narių prašymus dėl įgyvendinimo, atsakė į maždaug 50 atskirų rašytinių prašymų dėl įgyvendinimo ir per specialią interneto svetainę pasidalijo jais su kitomis valstybėmis narėmis. Be to, įvyko keli dvišaliai susitikimai ir informacijos mainai, o netrukus po perkėlimo į nacionalinę teisę termino buvo surengtas dar vienas susitikimas su valstybėmis narėmis, per kurį buvo įvertintas perkėlimas į nacionalinę teisę ir esama padėtis.

Pagal 8 straipsnio 3 dalį Komisija sukūrė viešą interneto svetainę[5], kurioje pateikiami paskirtų nacionalinių vykdymo užtikrinimo institucijų kontaktiniai duomenys ir nuorodos į atitinkamas jų interneto svetaines. Be to, Komisija sukūrė neviešą interneto svetainę, kad joje vykdymo užtikrinimo institucijos ir Komisija galėtų keistis informacija.

## 2. BENDRA APŽVALGA

Kaip nustatyta Direktyvos 13 straipsnyje, valstybės narės Direktyvą į nacionalinę teisę turėjo perkelti iki 2021 m. gegužės 1 d.

Iki 2021 m. liepos 31 d. 15 iš 27 valstybių narių pranešė Komisijai apie savo nacionalines įgyvendinimo priemones, kuriomis Direktyva buvo visiškai perkelta į nacionalinę teisę (BG, DK, EL, FI, IE, LV, NL, HR, HU, LU, DE, LT, MT, SE ir SK)[6]. Nors Prancūzija pranešė Komisijai, kad iki tos datos Direktyva buvo perkelta tik iš dalies, ji taip pat įtraukta į šios ataskaitos analizę. Šioje ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama Direktyvos perkėlimui į šių 16 valstybių narių nacionalinę teisę, todėl nuorodos į valstybes nares toliau siejamos su šiomis 16 valstybių narių.

2021 m. liepos 23 d. Komisija oficialiais pranešimais pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš 12 valstybių narių[7], kurios nepranešė apie užbaigtą perkėlimą į nacionalinę teisę[8]. .

[5] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_en.

[6] Iki 2021 m. gegužės 1 d. keturios iš 27 valstybių narių teigė užbaigusios Direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę (BG, DK, EL ir NL), dar keturios teigė perkėlusios ją iš dalies (EE, FR, FI ir LV). Iki liepos 31 d. Estija pateikė vieną atitikties lentelę.

[7] BE, CZ, EE, ES, FR, IT, CY, AT, PO, PT, RO ir SI.

[8] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3903.

Aštuonios valstybės narės Direktyvą į nacionalinę teisę perkėlė priimdamos naujus ir atskirus teisės aktus[9]. Išskyrus Airiją, šios valstybės narės anksčiau neturėjo nacionalinių taisyklių dėl nesąžiningos prekybos praktikos. Kitos aštuonios valstybės narės ją perkėlė naudodamosi ankstesniais teisės aktais, juos iš dalies pakeisdamos arba įtraukdamos į platesnę teisinę priemonę.

12 iš 16 valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonę oficialiai įvardijo kaip teisės aktus dėl nesąžiningos prekybos praktikos, nepateikdamos jokios nuorodos (pagal šią oficialią kvalifikaciją) į rinkos ar konkurencijos teisę[10]. Suomija norminį teisės aktą oficialiai įvardijo kaip rinkos aktą (kuriame nustatomos papildomos rinkos reguliavimo taisyklės, pavyzdžiui, taisyklės dėl susitarimų pagal Reglamentą (ES) Nr. 1308/2013[11]). Bulgarija į Konkurencijos apsaugos įstatymą įtraukė naują skyrių (dėl nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto tiekimo grandinėje). Prancūzija papildė Prekybos kodekso nuostatas, o Vokietija į Žemės ūkio rinkos struktūros aktą (dabar žinomą kaip Žemės ūkio organizacijų ir tiekimo grandinių stiprinimo aktą) įtraukė naują skirsnį. Visos valstybės narės, išskyrus Latviją, kurios nuostatos taip pat apima draudimus, taikomus ne maisto produktų mažmenininkams, ir Prancūziją, kurios perkėlimas į nacionalinę teisę iš dalies grindžiamas jau galiojančiomis nuostatomis, kurių taikymo sritis yra bendra (o ne žemės ūkio (maisto) produktų sektoriaus), priėmė konkrečiam sektoriui skirtus teisės aktus, kurie taikomi tik žemės ūkio ir maisto sektoriui.

## 3. KONKRETŪS ANALIZĖS ASPEKTAI

### 3.1. Taikymo sritis ir pagrindinės apibrėžtys (1 ir 2 straipsniai)

Nagrinėjant taikymo sritį ypač svarbūs trys aspektai:

- aptariamų žemės ūkio (maisto) produktų tiekimo grandinės veiklos vykdytojų rūšis ir santykių, kuriems taikomos teisėkūros priemonės, rūšis;
- įmonės dydžio, kaip taikymo srities kriterijaus, aktualumas;
- teritorinė įgyvendinimo priemonių taikymo sritis.

#### 3.1.1. Grandinėje dalyvaujantys veiklos vykdytojai ir tiekimo santykiai

14 valstybių narių nustatė įgyvendinimo priemonės taikymo sritį, atsižvelgdamos į žemės ūkio ir maisto produktų tiekėjų ir pirkėjų santykius, kaip apibrėžta Direktyvoje[12]. Tokie santykiai gali

[9] DK, EL, IE, LT, LU, MT, NL ir SE. Tačiau Lietuvos teisės aktas iš dalies sutampa su galiojančiu teisės aktu, t. y. 2009 m. gruodžio 22 d. Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymu Nr. XI-626, kuris taikomas didelę įtaką rinkoje turintiems mažmenininkams ir konflikto atveju yra viršesnis už perkėlimo į nacionalinę teisę priemonę. Švedijoje iki perkėlimo į nacionalinę teisę nesąžiningos prekybos praktikos klausimas buvo sprendžiamas tik išplečiant vartotojų apsaugą, kad ji apimtų ir įmonių tarpusavio santykius.

[10] DK, EL, IE, LV, NL, HR, HU, LU, LT, MT, SE ir SK; Slovakija šį teisės aktą oficialiai įvardijo kaip susijusį su nesąžiningomis sąlygomis, iš tikrųjų aprėpiantį arba apimantį nesąžiningą praktiką pagal nesąžiningų sąlygų sąvoką.

[11] OL L 347, 2013 12 20, p. 671.

[12] Be kita ko, Lietuva į pirkėjo apibrėžtį neįtraukė kooperatyvų ar mažų bendruomenių ir jų narių, o Slovakija į pirkėjo ir tiekėjo apibrėžtį įtraukė juridinius asmenis, kurie nėra verslininkai.

susiformuoti bet kuriame tiekimo grandinės etape ir juose gali dalyvauti bet kokio tipo žemės ūkio (maisto) produktų pirkėjas, nesvarbu, ar tai perdirbėjas, ar mažmenininkas.

Vienu atveju (HU) teisės aktai, apie kuriuos pranešta, iš esmės taikomi tik prekybininkams, kurie „veikia kaip žemės ūkio ir maisto produktų, tiesiogiai arba netiesiogiai įsigytų iš tiekėjų vykdant pelningą verslo veiklą, jų nepakeičiant ir *neperdirbant* (paryškinta papildomai), perpardavėjai“. Todėl tie žemės ūkio produktų pirkėjai, kurie perdirba produktus prieš juos perparduodant, nepatenka į taikymo sritį.

LV išplėtė taikymo sritį, kad apimtų (vien) ne maisto produktų tiekėjų ir mažmenininkų santykius; mažmenininkams taikomas atskiras nesąžiningos praktikos pavyzdžių sąrašas.

Nė viena valstybė narė aiškiai neišplėtė taikymo srities į ją įtraukdama kitas tiekimo santykių rūšis, pavyzdžiui, tas, kurios visų pirma susijusios su fizinių žaliavų, kurios pagal Direktyvą nėra žemės ūkio (maisto) produktai (pvz., trąšų)[13], tiekimu arba paslaugomis, kurios nepatenka į Direktyvos taikymo sritį (pvz., skaitmeninėmis paslaugomis).

### 3.1.2. Taikymo sritis ir įmonės dydis

Visos valstybės narės, išskyrus Prancūziją ir Slovakiją, tam tikru mastu įmonės dydį nurodo kaip kriterijų, kuriuo ribojama priimtų teisės aktų ar jų dalių taikymo sritis. Tačiau penkios iš jų (BG, IE, LU, MT ir NL) laikėsi Direktyvoje nustatyto požiūrio, orientuodamosi į tiekėjų, kurių metinė apyvarta yra mažesnė nei nustatyta riba, ir pirkėjų, kurių metinė apyvarta yra didesnė už tą pačią ribą, santykius. Kitos devynios valstybės narės įvairiu mastu išplėtė taikymo sritį.

Graikija pirmąją ribą sumažino nuo 2 mln. EUR iki 500 000 EUR. Kroatija, Latvija ir Švedija atsižvelgė tik į pirkėjo dydį ir taiko teisės aktus visiems pirkėjams, kurių apyvarta viršija 2 mln. EUR[14]. Suomija laikėsi tokio paties požiūrio, tačiau jos teisės aktai netaikomi, jei tiekėjo apyvarta viršija pirkėjo apyvartą ir, bet kuriuo atveju, jei ji viršija 350 mln. EUR. Vokietijoje taikomos Direktyvoje nustatytos ribos, tačiau kai kurių maisto ir žemės ūkio produktų pardavimui laikinai įvestas platesnis taikymas[15], o Lietuvoje išplėtimas susijęs tik su nuostatomis dėl pavėluotų mokėjimų, kurios taikomos visiems pirkėjams ir kuriomis naudojasi tiekėjai, kurių apyvarta neviršija 350 000 EUR. Tuo tarpu Danijoje ir Vengrijoje įmonės dydis turi įtakos tik tam tikriems nesąžiningos prekybos praktikos draudimams, o visos kitos taisyklės taikomos neatsižvelgiant į įmonės dydį.

### 3.1.3. Teritorinė taikymo sritis

Dauguma valstybių narių laikėsi Direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje nustatyto požiūrio, pagal kurį taisyklės taikomos pardavimo sandoriams, kai tiekėjas arba pirkėjas (arba abu) įsisteigę ES[16].

[13] Viena išimtis susijusi su Prancūzijos priemone dėl pavėluoto mokėjimo nuostatų, pagal kurias taikomos kitokios sąlygos nei žemės ūkio ir maisto produktams, taip pat žemės ūkyje naudojamos įrangos ir mašinų pardavimui.

[14] Latvijos atveju šis apribojimas netaikomas ne maisto prekių mažmenininkams.

[15] Iki 2025 m. gegužės 1 d. Vokietijos perkėlimo į nacionalinę teisę nuostatos taip pat taikomos, kai pieno ir mėsos produktus bei vaisių, daržovių ir sodininkystės produktus, įskaitant bulves, parduoda tiekėjai, kurių metinė apyvarta atitinkamame pardavimo segmente Vokietijoje neviršija 4 mlrd. EUR, jeigu tiekėjo bendra metinė apyvarta neviršija 20 proc. pirkėjo bendros metinės apyvartos.

[16] Aiškiai priimta BG, DE, DK, EL, FI, HR, IE, LT ir SK.

Keturios valstybės narės reikalauja, kad taisyklės būtų taikomos pardavimo sandoriams, kai tiekėjas arba pirkėjas (arba abu) įsisteigę pačioje atitinkamoje valstybėje narėje (LU, LV, MT ir SE), o ne bet kur ES.

Visos valstybės narės, išskyrus Vokietiją ir Vengriją, nustatė tiekėjo ir pirkėjo, nepriklausomai nuo jų įsisteigimo vietos, apibrėžtis, kaip numatyta Direktyvos 2 straipsnio 2 dalyje. 2 straipsnio 2 dalyje taip pat numatyta, kad valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės turi būti taikomos pirkėjams, kurie yra valdžios institucijos, tik jeigu jie yra įsisteigę ES. Prancūzijos, Vengrijos ir Nyderlandų perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktuose nėra jokios nuorodos į veiklos vykdytojų įsisteigimo vietą.

### 3.2. Nesąžiningos prekybos praktikos draudimas (3 straipsnis)

Direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės uždraustų tam tikrą nesąžiningą praktiką, ją suskirstydamos į dvi grupes: i) draudimus *per se* arba besąlygiškus draudimus („juodasis sąrašas“) ir ii) sąlyginius draudimus („pilkasis sąrašas“); į pastarąjį sąrašą įtraukta praktika, kuri yra draudžiama, išskyrus atvejus, kai dėl jos buvo iš anksto aiškiai ir nedviprasmiškai susitarta tiekimo sutartyje arba vėliau sudarytoje tiekėjo ir pirkėjo sutartyje (3 straipsnio 2 dalis). Kiekviena praktika yra konkrečiai apibrėžta Direktyvoje. Konkrečiais atvejais gali būti numatytos išimtys arba nukrypti leidžiančios nuostatos. Valstybės narės, laikydamosi nustatytų reikalavimų, gali:

- taikyti bendrąsias nuostatas siekdamos išplėsti draudimų taikymo sritį, kad jie apimtų praktiką, kuri nėra konkrečiai nurodyta;
- į sąrašus įtraukti kitokią praktiką;
- išplėsti išvardytų draudimų taikymo sritį arba juos sugriežtinti;
- perkelti praktiką iš „pilkojo sąrašo“ į „juodąjį sąrašą“.

Kol išimtys arba nukrypti leidžiančios nuostatos atitinka vidaus rinkos taisykles, jos yra galimos pagal „minimalaus suderinimo“ metodą, kurio laikomasi Direktyvoje, kuria nustatomas minimalus bendras apsaugos lygis visoms valstybėms narėms. Iš 16 ataskaitoje nagrinėtų valstybių narių penkios valstybės narės perkėlė Direktyvą be pirmiau nurodytų išplėtimų; „juodieji sąrašai“ ir „pilkieji sąrašai“ yra Direktyvoje numatyti sąrašai be jokių papildymų ar atitinkamų variacijų[17]. Kitose dviejose valstybėse narėse (LT ir SE) sąrašai iš esmės sutampa, tačiau keletas draudimų yra griežtesni nei Direktyva.

Iš kitų devynių valstybių narių, Kroatija ir Latvija, atsižvelgdamos į bendruosius principus, įtraukė bendrąją sąlygą, kuria draudžiama nesąžininga praktika. Vokietija nustatė bendrą draudimą dėl nesąžiningos prekybos praktikos taikymo siekiant išnaudoti asimetrinius ekonominius santykius, tačiau šį draudimą taip pat taikė Direktyvoje išvardytoms praktikoms. Kai kuriose šalyse nesąžiningos komercinės praktikos arba konkurencijos teisės srityje taikomos bendrosios sąlygos. Taip yra, pvz., Prancūzijos, kurios Prekybos kodekse jau buvo atitinkamoje srityje taikytinos bendrosios sąlygos, atveju.

[17] DK, IE, LU, MT ir NL.

Visos valstybės narės naudojo draudžiamos praktikos sąrašus ir dauguma jų laikėsi „juodosios“ ir „pilkosios“ praktikos atskyrimo. Tik Vengrija numato vieną („juodąjį“) sąrašą ir aiškiai draudžia tiekėjui iš anksto duoti galiojantį sutikimą dėl prekybos praktikos, kuriai taikoma ši Direktyva. Kai naudojami „pilkieji“ sąrašai, valstybės narės nustato skaidrumo reikalavimus, susijusius su informacijos, kuri turi būti pateikta tiekėjui siekiant pagrįsti „pilkąją praktiką“, rūšimi.

Atskirdamos „juoduosius“ ir „pilkuosius“ sąrašus, kelios valstybės narės vieną ar daugiau „pilkojo“ sąrašo praktikų perkėlė į „juodąjį“ sąrašą[18]. Santykinai dažniau praktikos įtraukiamos į „juodąjį“[19] ir „pilkąjį“[20] sąrašus.

Priešingai nei bendrojo Direktyvos principo, kuris taikomas tik pirkėjų prieš tiekėjus vykdomai praktikai, atveju, Slovakijoje kai kurios praktikos draudžiamos abiem sutarties šalims (pvz., atsakomieji komerciniai veiksmai).

Vengrija remiasi anksčiau priimta teisine priemone ir perkeliant Direktyvą į nacionalinę teisę nebuvo padaryta jokių konkrečių pakeitimų. Dauguma į Direktyvą įtrauktų praktikų patenka į šios priemonės taikymo sritį, tačiau iš dalies jos apibrėžiamos skirtingai; daliai jų taikomi platesni arba griežtesni draudimai, tačiau panašu, kad kai kurios iš jų nėra aiškiai perkeltos į dabartinę teisinę priemonę. Tai iš dalies galioja ir Prancūzijai, kurioje perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktais konkrečiai reglamentuojamos tik kai kurios praktikos, o kitoms gali būti taikomos platesnio taikymo bendrosios nuostatos; atrodo, kad keletas praktikų nėra konkrečiai aptariamos teisės aktuose, apie kuriuos pranešta.

Kadangi valstybės narės gali nustatyti variacijas su tam tikrais apribojimais, ypatingą dėmesį reikėtų skirti dviem į „juodąjį“ sąrašą įtrauktoms praktikoms – mokėjimų vėlavimui ir užsakymų atšaukimui.

- **Mokėjimų vėlavimas**. 11 iš 16 valstybių narių išskyrė greitai gendančių ir negendančių produktų pardavimą ir pirmajam nustatė 30 dienų, o antrajam – 60 dienų terminą, kaip numatyta Direktyvoje[21]. Tačiau Bulgarija ir Švedija nustatė vieną 30 dienų terminą tiek greitai gendančių, tiek negendančių produktų pardavimui. Suomija laikėsi to paties požiūrio, tačiau negendančių produktų atveju suteikė galimybę sutartyje nustatyti ilgesnį 60 dienų laikotarpį (kitaip taikoma 30 dienų numatytoji taisyklė). Nei Vengrija, nei Slovakija neišskiria greitai gendančių ir negendančių produktų; tokiais atvejais taisyklė paprastai yra griežtesnė: taikomas 15 dienų terminas nuo teisingai išrašytos sąskaitos faktūros dienos. Visos valstybės narės, išskyrus Vengriją ir Slovakiją, į savo perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktus įtraukė Direktyvoje pateiktą greitai gendančių produktų apibrėžtį. Prancūzija skirtingai apibrėžia greitai gendančius ir labai greitai gendančius produktus. Kroatija greitai gendančių produktų sąrašą įtraukė į savo perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktus, o Lietuva suteikė įgaliojimus Vyriausybės įgaliotai institucijai patvirtinti greitai gendančių produktų sąrašą. Visos valstybės narės, išskyrus

[18] DE, FR, HR, LV, SK: neparduotų produktų grąžinimas (DE, FR, LV ir SK), mokesčiai už patalpų įrengimą (FR, HR ir LV) ir mokesčiai už sandėliavimą, demonstravimą ir įtraukimą į sąrašus (FR ir LV).
[19] BG, EL, FR, HR (iki 18 praktikų), HU, LV ir SK.
[20] BG, HR, LV ir SK.
[21] DE, DK, EL, FR, HR, IE, LT, LU, LV, MT ir NL.

Vengriją, įtraukė 3 straipsnio 1 dalies paskutinėje įtraukoje numatytas leidžiančias nukrypti nuostatas (arba bent kai kurias iš jų[22]) ir nebuvo nustatyta jokių papildomų nukrypti leidžiančių nuostatų.

- **Skubus užsakymų atšaukimas.** Visose valstybėse narėse, išskyrus Vengriją ir Slovakiją, 30 dienų laikotarpis yra minimalus standartinis atšaukimo terminas. Keturios iš jų (DK, FR, IE ir SE) pagal 3 straipsnio 1 dalies b punktą įgalioja atsakingą ministeriją (arba Švedijos atveju – Vyriausybę) tinkamai pagrįstais atvejais konkrečiuose sektoriuose nustatyti trumpesnį nei 30 dienų laikotarpį. Prancūzija nustatė du trumpesnius laikotarpius didmenininkams (24 val.) ir šviežiems vaisiams bei daržovėms (3 dienos, nebent produktai parduodami su platintojo prekių ženklu – tokiu atveju taikomos 6 dienos). Vengrijos nuostatos struktūra yra kitokia, joje pažodžiui kalbama apie pakeitimus, o ne apie atšaukimą; konkretus išankstinio pranešimo terminas nenurodomas. Slovakijoje visiems pirkėjams draudžiama be teisinio pagrindo nevykdyti sutartinių įsipareigojimų.

### 3.3. Vykdymo užtikrinimo mechanizmai (4-8 straipsniai)

#### 3.3.1. Vykdymo užtikrinimo institucijų paskyrimas (4 straipsnis)

Visos 16 valstybių narių pranešė Komisijai, kad paskyrė vieną ar daugiau institucijų, kurios nacionaliniu lygmeniu užtikrins 3 straipsnyje nustatytų draudimų vykdymą (toliau – vykdymo užtikrinimo institucija). Šių institucijų kontaktinius duomenis ir interneto svetaines galima rasti specialioje Komisijos svetainėje[23].

Nors dauguma valstybių narių pasirinko vieną instituciją, keturios valstybės narės (DE[24], EL, FI ir LT[25]) paskyrė dvi institucijas.

Apskritai galima rinktis iš administracinių ir teisminių institucijų, o administracinių institucijų atveju – iš nepriklausomų administracinių institucijų ir tų, kurios yra vykdomosios valdžios institucijos (t. y. ministerijos). Nepriklausomų administracinių institucijų atveju galima rinktis tarp rinkos, konkurencijos ar konkrečių sektorių institucijų.

Visos valstybės narės pasirinko administracines institucijas. Dauguma jų nusprendė pagrindinius vykdymo užtikrinimo įgaliojimus suteikti nepriklausomai administracinei institucijai: šešios iš jų – konkurencijos institucijai[26]; keturios – maisto produktų rinkos institucijai[27]; dvi – Žemės ūkio

[22] DE, LT ir SK.

[23] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_en.

[24] Paskirta viena vykdymo užtikrinimo institucija, tačiau kai kurie jos sprendimai bus priimami kartu su konkurencijos institucija.

[25] Antroji vykdymo užtikrinimo institucija yra kompetentinga tik didelę įtaką rinkoje turinčių mažmenininkų praktikos klausimais.

[26] BG, DK, HR, LU, LV ir SE.

[27] DE (Federalinė žemės ūkio ir maisto tarnyba, paskirta Federalinės ministerijos), FI (Maisto produktų rinkos ombudsmenas), HU (Vyriausybės paskirta Maisto grandinės saugos tarnyba) ir LT (Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra).

ministerijai[28]; dvi – institucijai, atsakingai už kovą su nesąžininga komercine veikla žemės ūkio (maisto) produktų sektoriuje[29]; viena – Ekonomikos ir finansų ministerijos vyriausybinei įstaigai[30] ir viena – vartotojų ir rinkų institucijai[31].

Valstybėse narėse, kuriose paskirta antroji institucija, tai yra konkurencijos institucija (DE, EL ir LT atveju) arba maisto institucija (FI atveju). Kai kuriose valstybėse narėse numatytos nacionalinių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimo pareigos, kurios gali padėti užtikrinti atitinkamų teisės aktų vykdymą[32]. Papildomos bendradarbiavimo su užsienio vykdymo užtikrinimo institucijomis ir Europos Komisija pareigos konkrečiai nustatytos kai kuriose perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse, kaip numatyta 8 straipsnyje[33].

### 3.3.2. Skundai ir konfidencialumas (5 straipsnis)

Pagal visas perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, apie kurias pranešta Komisijai, ne tik atskiri tiekėjai, bet ir gamintojų organizacijos arba kitos tiekėjų organizacijos ir tokių organizacijų asociacijos turi teisę pateikti skundą paskirtajai vykdymo užtikrinimo institucijai.

Daugumoje valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių numatytos priemonės, kuriomis užtikrinamas skundo teikėjo tapatybės, kurią atskleidus galėtų būti pakenkta skundo teikėjo arba jo narių ar tiekėjų interesams, konfidencialumas. Šios apsaugos priemonės paprastai turėtų būti priimamos tiekėjo prašymu[34], tačiau kai kuriose nacionalinėse perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse taip pat numatyta valdžios institucijos iniciatyva šiuo klausimu[35]. Daugeliu atvejų skundo teikėjo prašoma nurodyti visą informaciją, kurią jis prašo laikyti konfidencialia[36]. Kai kuriose valstybėse narėse perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse numatyta galimybė nutraukti procesą, jei dėl to būtų atskleista konfidenciali informacija[37]. Lietuvoje vykdymo užtikrinimo institucija gali atmesti prašymą laikyti informaciją konfidencialia, jei konkreti informacija turi įrodomąją vertę nustatant pažeidimą[38].

### 3.3.3. Paskirtųjų institucijų įgaliojimai (6 straipsnis)

Dauguma valstybių narių paskirtoms institucijoms suteikia 6 straipsnyje nustatytus įgaliojimus:

- tyrimo ir stebėsenos įgaliojimus[39];

[28] IE ir SK.
[29] EL ir MT.
[30] FR ir DGCCRF (Konkurencijos politikos, vartotojų reikalų ir sukčiavimo kontrolės generalinis direktoratas).
[31] NL.
[32] BG, DE, EL, FI, LT ir MT.
[33] BG, DE, DK, EL, FI, HR, IE, LT, LV, MT, NL, SE ir SK.
[34] BG, DE, DK, EL, HR, HU, IE, LT, LU, MT, NL ir SK. Be kita ko, Bulgarijos įstatyme nustatyta, kad skundo teikėjo tapatybė visada turi likti konfidenciali.
[35] Pvz., HU.
[36] BG, DK, EL, IE, LU ir NL.
[37] DE, DK, FI ir MT.
[38] Tačiau skundų anonimiškumas yra aiškiai numatytas Lietuvos teisės aktuose.
[39] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL, SE ir SK.

- įgaliojimus priimti sprendimus, kai buvo pažeisti 3 straipsnyje nustatyti draudimai [40];
- įgaliojimus reikalauti, kad pirkėjas nutrauktų draudžiamą prekybos praktiką[41];
- įgaliojimus skirti baudas ir kitas vienodai veiksmingas sankcijas[42] bei laikinąsias priemones arba inicijuoti procesą dėl tų baudų, sankcijų ar laikinųjų priemonių skyrimo pažeidėjui, laikantis nacionalinių taisyklių ir procedūrų[43] ir
- įgaliojimus skelbti priimtus sprendimus[44].

Šešiose valstybėse narėse vykdymo užtikrinimo institucija taip pat turi įgaliojimus patvirtinti pažeidėjo[45] prisiimtus įsipareigojimus arba, įvykus pažeidimui[46], teikti įspėjimus[47] ar rekomendacijas.

### 3.3.4. Vykdymo užtikrinimo priemonės ir sankcijos (6 straipsnis)

Vykdymo užtikrinimo priemonės apima įvairias priemones, įskaitant sankcijas, teisių gynimo priemones ir įsipareigojimus.

Dažniausios priemonės, kuriomis gali naudotis nacionalinės vykdymo užtikrinimo institucijos, yra finansinės sankcijos, numatytos visose 16 valstybių narių. Nors Direktyvoje nenustatytos mažiausios ir didžiausios finansinių sankcijų ribos, kai kurios valstybės narės jas nustato. Kai nustatyta, mažiausios ir didžiausios sumos įvairiose valstybėse narėse skiriasi[48]. Kai kuriais atvejais didžiausia suma nustatoma remiantis pažeidėjo apyvarta[49]; kitais atvejais ji apskaičiuojama kaip vieno iš šių aspektų procentinė dalis: i) pirkimo kaina[50]; ii) tiekėjui taikomi mokesčiai[51] arba iii) pažeidėjo pelnas, gautas vykdant sandorį, kuriam įtakos turėjo nesąžininga praktika[52]. 10 valstybių narių nėra nustačiusios mažiausių ribų[53], o 3 valstybės narės – didžiausios ribos[54]. Šešios valstybės narės nurodo kriterijus ir veiksnius, susijusius su sankcijos dydžio nustatymu konkrečiomis aplinkybėmis, įskaitant pažeidimo pobūdį, trukmę ir žalos mastą[55].

[40] BG, DE, DK, EL, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL ir SE.
[41] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, IE, LT, LU, LV, MT, NL, SE ir SK.
[42] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL, SE ir SK.
[43] Konkrečiai numatyta šių šalių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse: BG, DK, EL, FI, FR, IE, LT, LU, LV ir NL.
[44] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, HU, IE, LT, LU, MT, SE ir SK.
[45] HR ir HU.
[46] EL.
[47] FI ir LV.
[48] Mažiausia suma svyruoja nuo 70 EUR (LV) iki maždaug 2 550 EUR (BG); didžiausia suma svyruoja nuo 2 329,37 EUR (MT) iki 2 mln. EUR (FR).
[49] Šiais atvejais procentiniai dydžiai taip pat skiriasi: jie svyruoja nuo 0,2 proc. (LV) iki 10 proc. (HU ir NL).
[50] SK.
[51] SK.
[52] MT.
[53] DE, DK, EL, FI, FR, HR, IE, MT, NL ir SE.
[54] DK, FI ir HR.
[55] Kriterijai skiriasi: EL, FI, HR, LV, SE ir SK.

Tik Liuksemburgas ir Lietuva aiškiai įtraukė principą, pagal kurį sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

Graikijos teisės aktuose, kuriais reglamentuojami administracinės institucijos įgaliojimai nustatyti taikytinas priemones, kalbama apie proporcingumą ir atgrasymą, bet ne apie veiksmingumą, o Suomijos teisės aktuose nurodoma, kad nustatant finansines sankcijas reikia vadovautis pagrįstumo principu, bet kiti principai neminimi. Suomija proporcingumo principą taip pat taiko draudžiamosioms priemonėms, tačiau tik komercinės paslapties pažeidimams[56].

Be finansinių sankcijų, yra ir teisių gynimo priemonių.

Kalbant apie draudimus, taikomus siekiant nutraukti nesąžiningą praktiką, valstybės narės dažnai taikė tam tikras sankcijas, kad atgrasytų nuo reikalavimų nesilaikymo[57].

Panašiai kaip ir draudimų atveju, nacionalinės teisės aktuose, kuriais Direktyva perkeliama į nacionalinę teisę, nustatytos kitos priemonės:

- Airijos teisėje numatyti „atitikties pranešimai“;
- Liuksemburgo teisėje numatytos „atsargumo priemonės“;
- Vengrijos priemonės, pagal kurias administracinė institucija gali uždrausti prekiautojui taikyti standartinės paslaugų sutarties nuostatas, jeigu i) ji nėra aiškiai suformuluota, ii) nenurodyta paslauga ar atlygis arba iii) nustatytas mokestis nėra proporcingas išlaidoms.

Nors perkėlimo į nacionalinę teisę aktuose civilinės teisių gynimo priemonės minimos retai, yra tam tikrų išimčių. Kai kurios valstybės narės numato, kad sutarties sąlygos gali būti panaikintos[58]; kitose numatytos restitucinės[59] arba kompensacinės[60] priemonės.

Įsipareigojimai aiškiai reglamentuojami Kroatijoje ir Vengrijoje. Vykdymo užtikrinimo institucijai juos patvirtinus, pažeidimas paprastai nenustatomas ir sankcija neskiriama, išskyrus atvejus, kai įsipareigojimas nevykdomas.

### 3.3.5. Administracinis, teisminis vykdymas ir alternatyvus ginčų sprendimas

Dauguma pirmiau nurodytų priemonių ir vykdymo užtikrinimo mechanizmų gali būti laikomi administraciniu vykdymo užtikrinimu.

Kai kurių valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę aktuose aiškiai nurodomas ir administracinis, ir teisminis vykdymo užtikrinimas. Konkrečiau, aštuonios valstybės narės numato, kad administracinių institucijų sprendimai gali būti skundžiami teisme[61]. Be to, Suomijos

[56] Informacijos apie Prancūzijos teisę šiuo metu nėra.
[57] BG, DE, DK, FI, FR, LT, LV, MT, NL, SE ir SK.
[58] DE, FR ir HU.
[59] FI (tik komercinių paslapčių pažeidimo atveju) ir IE (nepagrįstų mokesčių grąžinimas).
[60] FI (tik komercinių paslapčių pažeidimo atveju), FR, LV ir MT (kai žalą likviduoja Administracinės peržiūros teismas).
[61] BG, DE, DK, EL, FI, MT, NL ir SE.

teisės aktuose nustatyta, kad tam tikri įgaliojimai (pvz., skirti sankcijas) suteikiami tik teismui, o kitas priemones (pavyzdžiui, draudimus) gali priimti ir administracinė, ir teisminė institucija. Bulgarijos teisės aktuose nustatyta, kad institucija, atsakinga už konkrečias procedūras pagal perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktus, neturi trukdyti tiekimo sutarties šaliai siekti žalos atlyginimo taikant kitą nustatytą procedūrą, taip netiesiogiai pripažįstant kitų vykdymo užtikrinimo institucijų, įskaitant teismus, vaidmenį. Latvijos teisės aktuose nustatyta, kad kartu su Konkurencingumo taryba civilinio proceso įstatymo nustatyta tvarka teismas taip pat gali nustatyti, ar buvo pažeistas perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas.

Akivaizdu, kad šios valstybės narės naudoja lygiagrečių teisių gynimo priemonių sistemą, tačiau nenumato konkrečių administracinių ir teisminių institucijų veiksmų koordinavimo taisyklių.

Kalbant apie Direktyvos 7 straipsnį, septynios valstybės narės numato galimybę pasinaudoti alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmais[62]. Be kita ko, Nyderlandų teisės aktuose atitinkamam ministrui suteikiami įgaliojimai paskirti ginčų sprendimo komitetą, o paskui „prijungti“ pirkėją prie paskirto komiteto. Komiteto sprendimas šalims yra privalomas, išskyrus atvejus, kai kuri nors šalis per 3 mėnesius nuo jo priėmimo pateikia ginčą civiliniam teismui. Pagal Maltos teisės aktus vykdymo institucija gali pakviesti šalis dalyvauti tarpininkavimo procedūroje žalos dydžiui nustatyti. Nėra aiškiai reglamentuotų koordinavimo mechanizmų, susijusių su administraciniu ir teisminiu vykdymo užtikrinimu.

Nė viename iš perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktų nenagrinėjamas ekstrateritorinių administracinių institucijų įgaliojimų klausimas. Kai kurios valstybės narės nurodo, kad vykdymo užtikrinimo institucija yra kompetentinga tik praktikos, taikomos santykiuose, kai tiekėjas ar pirkėjas, arba abu, yra įsisteigęs (-ę) institucijos valstybėje narėje[63], atžvilgiu.

Konkrečiu tarpvalstybinių pažeidimų atveju šiuo metu, regis, tik Vokietijos perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktu reglamentuojamas bendradarbiavimas su kitų valstybių narių administracinėmis institucijomis.

## 4. IŠVADOS

Dauguma iš 16 valstybių narių, kurių duomenys analizuoti rengiant šią ataskaitą, dėjo pastangas, kad Direktyva būtų laiku perkelta į nacionalinę teisę. Didžioji dauguma šių valstybių narių viršijo Direktyvoje nustatytą minimalų apsaugos lygį. Griežtesnės taisyklės iš esmės yra suderinamos su Direktyva, jei jos atitinka ES vidaus rinkos taisykles. Valstybės narės paprastai laikosi sektorinio požiūrio pagal šį teisės aktą ir nuostatas taiko žemės ūkio (maisto) produktų grandinėje. Daugiau kaip pusė valstybių narių, kurių duomenys analizuoti šioje ataskaitoje, arba nukrypsta nuo Direktyvoje apibrėžtų apyvartos kategorijų, arba taiko taisykles neatsižvelgdamos į atitinkamų veiklos vykdytojų apyvartą. Dauguma valstybių narių išplėtė Direktyvoje pateiktą nesąžiningos prekybos praktikų sąrašą, įtraukdamos draudimus arba sugriežtindamos Direktyvoje nustatytus draudimus. Tuo tarpu tos (kelios) valstybės narės, kurios iki Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę neturėjo teisės aktų, iš esmės prisiderino prie Direktyvos taikymo srities. Nors daugeliu atvejų atrodo, kad valstybių narių pasirinkti Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę variantai yra tokie

[62] BG, DE, EL, FI, LT, MT ir NL.
[63] DE.

patys kaip Direktyvoje nustatytos taisyklės arba joms lygiaverčiai, esama tam tikrų skirtumų. Jie bus toliau analizuojami.

Kalbant apie institucijas, kurioms pavesta užtikrinti nesąžiningos prekybos praktikos taisyklių vykdymą, valstybės narės daugiausia dėmesio skyrė administracinių institucijų vaidmeniui, o teisminis vykdymo užtikrinimas numatytas tik ribotai. Apskritai administracinių ir teisminių vykdymo užtikrinimo institucijų veiksmų koordinavimas yra menkas arba visai nenumatytas. Nors valstybėse narėse numatyta galimybė gamintojų organizacijoms teikti kolektyvinius skundus, kiti kolektyvinio teisių gynimo mechanizmai iš esmės lieka neišbandyti. Kartais nurodomi alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmai.

Kalbant apie vykdymo užtikrinimo priemones, daugiausia dėmesio skiriama finansinėms sankcijoms ir draudimams, o kai kurios valstybės narės numato galimybę šalims pasiūlyti įsipareigojimus. Kelios valstybės narės planuoja pasinaudoti ir civilinėmis teisių gynimo priemonėmis. Nuobaudų ir kitų sankcijų veiksmingumo, proporcingumo ir atgrasomojo poveikio specifikacijos yra labai ribotos.

Išsamesnis vaizdas susidarys, kai visos valstybės narės bus baigusios perkėlimo į nacionalinę teisę procesą[64]. Pirmasis Direktyvos vertinimas ES lygmeniu ir ataskaita apie pagrindinius vertinimo metu nustatytus faktus bus pateikti iki 2025 m. lapkričio 1 d.

[64] Daugiau informacijos bus galima rasti spustelėjus šią nuorodą: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_en.